

EL SIGNE DE SATURN, Albert Forment.

Sagunt, 25 de setembre de 2007.

Bona nit. Gràcies, Albert, per fer-me la confiança de proposar-me presentar la teua novel·la ací a Sagunt, a casa teua, davant la teua gent, davant els teus amics.

Presentar una novel·la és justament això. Oferir-la als deus. En aquest cas, oferir-la als lectors, als amics, als crítics.

Albert, des d'avui, o potser des de fa un parell de setmanes quan la vas presentar a Alacant, **El signe de Saturn** ja no és la teua novel·la. És cert que a la coberta hi ha el teu nom, però ara, l'obra ja és del lector.

Ara comença el miracle de la creació.

Tu, és cert també, has construït la història, has esmerçat dies, setmanes, mesos, potser anys, escrivint **El signe de Saturn**. Escrivint i esborrant. Escrivint, rescrivint, sobreescrivint, hiperescrivint, metaescrivint. Posant i llevant paraules. Afegint o esborrant adjectius, adverbis.

Canviant les conjugacions. Ideant i plantejant diverses putades per al protagonista involuntari del relat..... tot això i moltes altres coses has fet abans de veure el teu mecanoscrit original convertit en un objecte regular, de pàgines correlativament relligades amb una cridanera portada roja, com, tractant-se del que es tracta, no podria ser d'altra manera.

Quan vas rebre a casa el paquet amb els exemplars que et corresponen com a autor, vas respirar alleujat, vas somriure, i vas pensar que el llibre ja estava acabat.

Però no és així.

Ara, tot just ara, és quan neix la novel·la. Ara començarà el miracle de la literatura. Cada un dels lectors que se senten atrets pel títol, pel color, pel tema, per l'autor, o per la fotografia de la portada,... cada un d'ells, reescriurà la teua novel·la i te la tornarà en una versió molt diferent de la que tu havies previst.

La mirada del lector, el missatge que cada persona reb, la imatge que cada ú es forma a partir de la lectura d'una obra, és fonamental per a tancar el cercle de la literatura. El lector acaba les obres. D'ell són les novel·les.

Bé, i perquè els potencials lectors que avui omplen aquesta sala, complisquen amb els deures que tu els has encomanat, els farem cinc cèntims de **El Signe de Saturn**.

Realment, i posant en pràctica tot el que els acabe de comentar en el preàmbul, em propose acostar-los a l'obra, fer-los tenir ganes, necessitat de llegir la magnífica novel·la que ens regala Albert Forment. En tot cas, jo els contaré "*la meua*" novel·la, la que jo m'he construït llegint l'obra.

Joan Carles Girbés, l'editor de Bromera, ja n'ha parlat un poc...

Enguany es compleixen cent anys del naixement a València de Josep Renau, i vint-i-cinc del seu traspàs al Berlín oriental, unes xifres ben redones, que mereixen tot tipus d'homenatges i recordatoris, i algunes exposicions retrospectives. Una d'elles la que es pot veure en la Universitat de València amb una seqüela, un apèndix a l'edifici Octubre....

No obstant, aquesta que avui presentem no és una obra més sobre Josep Renau. O al menys, aquesta no és l'obra que se suposa que s'hauria de publicar per commemorar el centenari de Renau. I aquesta és, per a mi, una de les gràcies de **El signe de Saturn**. Una de les originalitats, i una de les gosadies que mereixen la pena d'aquest llibre.

Per començar, i encara que sone redundant, això és una novel·la, però no és una biografia novel·lada de Josep Renau. Potser per això, perquè es tracta d'una novel·la, la presente jo, que no sóc ni historiadora ni especialista en art, ni tan sols, profunda coneixedora de les avantguardes. No obstant, **El signe de Saturn** l'ha escrita un especialista en l'obra de Renau. No crec que siga una gosadia dir que estem davant una deconstrucció de la vida del cartellista, fotomuntador, agitador polític, artista... Josep Renau que NOMÉS LA PODIA ESCRIURE UN ESPECIALISTA EN L'OBRA DE RENAU.

Albert Forment, que, com ja s'ha dit ací, sí que és un estudiós de l'art acostumat a expressar els seus coneixements, les seues tesis, en textos formals, en assajos, en catàlegs raonats, en estudis i pròlegs, ha agafat la vida de Renau com a argument, i li ha donat un parell de voltes, com diuen ara els guionistes moderns.

I és ací on hem d'anotar el primer mèrit d'Albert, que és el que, en llenguatge vulgar, podríem anomenar, baixar el nivell. Si em permeteu, Albert "sap massa" sobre Renau per a fer una obra senzilla. La biografia de Renau, ja la té escrita, el Catàleg raonat de la seua obra, també l'ha publicat.

Per tant, a l'hora d'enfrontar-se a la confecció de la novel·la, a l'hora de fer literatura, ha hagut de fer un esforç de contenció al mateix temps que prenia una sèrie de decisions narratives. I així és com ha aconseguit l'equilibri utilitzant uns quants recursos que em semblen intel·ligents.

El primer de tots aquests recursos és el de canviar el nom de l'artista. No és una qüestió anecdòtica que es mantinguin els noms d'altres artistes que el van acompanyar en l'exili, que es conserven les identitats de David Alfaro Siqueiros o de Diego Ribera, però que a **El signe de Saturn**, Josep Renau siga Lleonard Torres.

Diu Forment a la nota final de l'obra:

“M’he pres tantes llibertats en aquest relat, he barrejat i manipulat fins a tal punt la realitat, que estava obligat a inventar-me un altre artista, aquest espuri i mític Lleonard Torres que habita en la meua imaginació, perquè en cas contrari hauria difamat grosserament la seua memòria”. (la memòria de Renau, és clar)

En definitiva, Albert Forment ens presenta una obra de ficció. D'això es tracta, això volem els lectors quan ens enfrontem a una novel·la. Trobar ficció.

Per a fer-ho, l'autor ha jugat amb uns quants gèneres. Per exemple, ha utilitzat alguns elements de la novel·la negra o d'espies, o detectivesca, o policíaca. Ell mateix ha declarat no fa massa que ha volgut construir una trama d'intriga amb un toc irònic sobre el codi literari.

Així, Ha utilitzat diversos narradors, diversos **jós** que van trenant la història.

Ha inclòs en el relat documents verídics i documents falsos que funcionen com a verídics. Fragments de realitat i de ficció que sumats formen una altra realitat, o que no en formen cap, perquè al remat, el que traspua la novel·la és una gran dosi d'escepticisme sobre tot el que rodeja el món de l'art..... Però d'això ja en parlarem més endavant.

Tots aquests elements donen que formen la bastida dde la novel·la, donen riquesa a la narració. Ara bé, la feina és nostra, del lector-creador, per aconseguir respirar a través de la teranyina enganxifosa amb què l'autor ens embolcalla, i també per a intentar esbrinar fins a quin punt ens estan contant fets reals succeïts o fets reals imaginats.

I què és el que ens conta **El signe de Saturn.** ?????

Ens conta com un llicenciat en Història de l'art s'embarca en una aventura que no hauria somniat mai. Per fi podrà demostrar tot el que val, tot el que sap perquè el contracten en un gran museu per a coordinar una exposició antològica del pintor que ell més admira. Però per a que l'exposició es verifiqui haurà de superar uns quants entrebancs, el primer dels quals no és altra que descartar definitivament la implicació del pintor, Lleonard Torres en la mort de Trotski. Aquest és el punt de partida d'un viatge iniciàtic per al jove Juan Manuel Calasso. Evidentment, no us contaré el final del viatge que cada vegada es fa més i més complicat.

I ja que hem esmentat Juan Manuel Calasso ens podem fixar en la seua personalitat i en la de l'home que el contracta. I és que aquesta és una altra via, la penetració en els personatges, a través de la qual el lector entra, o és llançat per força, dins el laberint Lleonard Torres.

Sincerament us he de dir que tant l'esmentat Calasso com el seu cap em semblen dantescos. Dantescos però del tot necessaris perquè és a través d'ells que es va construint tota l'arquitectura de la novel·la. Entrant en els personatges van caient els vels que no ens deixen veure la

presumpta realitat, i que en una mena de *trompe l'oeil* ens en fan creure una altra.

Jean François Deschamps és un yuppie de l'art passat de voltes, que té un càrrec importantíssim en el Reina Sofia, i que domina la tècnica de l'engany com ningú. Tècnica o art de l'engany? Jo aposte per dir-li art..... L'art de l'engany acompanyat de l'art de la paraula. O potser gràcies a l'art de la paraula i de la dialèctica portada al paroxisme construeix enganys pareguts a la realitat, que són la realitat.

Al final de la pàgina 54 hi trobem aquesta reflexió de Deschamps:

“Serà Juan Manuel Calasso un fanàtic? És que encara no sap que la puresa és una malaltia, una degeneració inhumana, i que només els impurs són humans?”

Evidentment, a partir d'aquesta afirmació, el lector es pot esperar qualsevol cosa d'aquest personatge que no té altra motivació que moldejar un “salvatge” i convertir-lo en un objecte artístic.

Aquest salvatge, aquesta víctima no és altre que l'esmentat Juan Manuel Calasso. L'especialista en les avantguardes, sobre tot en Lleonard Torres, a qui el seu apassionament a l'hora de construir i defensar les seues teories l'ha portat a la més absoluta ruïna personal. De fet, mai no ha pogut exercir el seu magisteri, ni viure dels seus coneixements, i per a sobreviure ha de treballar com a bidell d'una facultat universitària.

Justament un dels punts claus de la novel·la, un dels aspectes que a mi més m'han interessat com a lectora, ha sigut la relació entre els dos personatges. Entre el *Calasso-peça de plastilina*, i el *Deschamps-mans moldejadores*.

Són dos constructes, dos tipus magnífics. Odiosos, sí, però magnífics. Això, amics, per mi és fonamental: la capacitat de l'autor de crear personatges que remouen la consciència del lector, que l'incomoden, que pràcticament porten el lector a deixar de ser espectador, a prendre decisions respecte els personatges que ja ha adoptat com a seus. Només així la interacció és possible. Així, a **El signe de Saturn**, el lector no pot quedar-se quiet davant de la ineptitud d'un i de la crueltat de l'altre.

I encara amb prou feines es poden reprimir les ganes de clavar una puntada de peu a Deschamps que dedica bona part del seu temps a pontificar sobre què és art i sobre què no ho és al mateix temps que tracta d'inhumanitzar, de deshumanitzar Juan Manuel Calasso, que té més de titella que de persona.

Pel que fa a l'estil, a la forma, aquells que de vostès s'enfronten a **El signe de Saturn** es trobaran al menys, amb dos plans de lectura. El primer de tots és la narració d'alguns episodis de la vida de Josep Renau-Lleonard Torres als exilis Mexicà i Berlinès. Les dificultats per les quals van passar els intel·lectuals republicans espanyols que es van enfrontar al desterrament, al trasterrament del que parla Max Aub. Hi trobaran noms coneguts d'aquest exili, com el mateix autor del *Camps dels ametllers*, o León Felipe. Hi trobaran la cruesa de la seua vida. Tot això hi és a **El signe de Saturn**.

Però també hi ha les peripècies de Juan Manuel Calasso. Les escenes d'acció, la trama, els equívocs, i la insana sensació que tot el món sap el que està passant menys ell mateix. Una barreja d'estils, un homenatge a tots aquells gèneres de què els parlava fa uns instants.

Un altre aspecte de la novel·la que no vull que se m'escape és la sensació que m'han fet com a lectora, com a persona aliena a la intrahistòria, al que mou a les rebotigues i als despatxos de les galeries d'art, algunes de les afirmacions que es fan de manera transversal durant tota l'obra. Sensació de nuesa, de descol·locació, de caiguda de vel. Opinions sobre què és i què no és art. Reflexions sobre l'art contemporani. Fins on es pot arribar per fer art?... Interrogants que resten oberts fins i tot després d'acabar la lectura de l'obra.

Hi ha alguns episodis en que Deschamps es desferma enfebrit, i amolla tota la seua verbositat i teoritza.

“Estan equivocats. Emborratxats amb els miasmes d'un passat artístic periclitat, aletegen histèrics apegats, com repugnants mosques d'excrement, en la teranyina d'allò mort: l'art material.”

Reconeix Deschamps que pel seu càrrec ha de dissimular i fer creure a tot el món que li agrada allò que per a la resta de mortals és, diguem-ne, l'art convencional.

I ací és on introdueix el concepte de BELLESA CONVULSA. Belleza convulsa que no és altra cosa que

oferir, mostrar al món com i fins a on és capaç de manipular persones i consciències. El dolor, el mal com a ens creador d'un art que no té res a veure amb quadres o escultures.

Diu Deschamps que els artistes naixen sota el signe de Saturn, el deu que es menjava els seus fills. Goya li agrada a Deschamps. Una època de Goya, en concret.

Deschamps és un artista. És un déu. La seua missió és devorar Calasso. Saturn devora Calasso. Saturn devora el seu fill.

Això és el que excita Deschamps. Amb permís de vostè, de l'autor, dels admiradors de Josep Renau,..... a mi aquest és l'aspecte de la lectura de la novel·la que més m'ha interessat. La reflexió sobre el món de l'art. El qüestionament continu sobre què és art. La reducció a l'absurd a través d'estirar i estirar la corda dialèctica.

És, em sembla, en aquest moments de deliri de Deschamps, que Albert Forment dóna color a la novel·la. El mateix color cridaner d'algunes de les pintures murals de Lleonard Torres. Quan Deschamps desbarra, el gust per les paraules, per la construcció de la realitat a través de la llengua, arriba a la seua màxima esplendor en aquesta novel·la.

Ja acabe.

Com que **El signe de Saturn** té tantes lectures possibles, els recomane vivament que s'acosten a aquesta obra.

No facen massa cas del que jo he intentat explicar-los, del que els he explicat, i busquen el que no els he contat. Agafen la novel·la i experimenten el plaer de divertir-se, de deixar-se endur per la prosa calenta que acompanya les peripècies del pobre Calasso. Deixen-se seduir pel cant de les sirenes de Deschamps. Enfadin-se amb ell. Vostès són els amos de la seua vida, perquè, llegint-lo, vostès el creen.

No obstant, aquells que busquen saber coses de Josep Renau de la seua vida, de la fermesa de les seues creences, de la filosofia que el va marcar, de la seua passió pel comunisme, de la seua concepció de l'art com a bé comunal, també trobaran conhort entre l'originalitat d'aquestes pàgines.

Gràcies, i enhorabona, Albert

